

CZU 37.013:57(072.32)

REALIZAREA EDUCAȚIEI DE GEN LA LECȚIILE DE BIOLOGIE ÎN CLASELE LICEALE

Liliana POPOVICI, profesoară de biologie și chimie, grad didactic unu, Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri” din Bălți, Republica Moldova

Abstract: *The article underscores the significance of the school, family, and society in combating gender inequalities and promoting an education that is equitable and inclusive. The theoretical analysis of the biological and cultural perspectives on gender emphasizes the necessity of leveraging both viewpoints in advancing gender education. The biological perspective views gender as influenced by biological factors, with biology lessons serving as a means of imparting scientific information about the reproductive system and the anatomical and physiological differences between sexes. The cultural perspective highlights how various cultures define and interpret gender differently and can contribute to combating discrimination and gender stereotypes by educating students about its diversity and complexity. The article emphasizes the importance of integrating gender education into biology lessons in high school, highlighting topics such as the biological influence on gender identity, sexual diversity, and human reproductive processes. Additionally, it proposes an action plan within an educational project promoted with eleventh-grade students. Gender education in biology lessons is not solely about content delivery but also about cultivating an open and equitable mindset, contributing to the development of a generation aware and receptive to gender equality principles.*

Keywords: *gender education, high school education, biology lesson.*

Școala, alături de familie, de societate în general, are un rol important nu numai în producerea și reproducerea inegalităților, dar și în combaterea acestora, sistemului de

educație și de formare revenindu-i responsabilități esențiale în realizarea unei educații egalitare și incluzive. Promovarea egalității de gen prin educație este o prioritate atât la nivel național cât și internațional. ONU, încă de la crearea sa s-a implicat activ, juridic și politic, în efortul global de apărare și promovare a egalității între femei și bărbați.

Realizarea egalității de gen în educație este recunoscută în calitate de factor important în asigurarea dezvoltării durabile a societății și depășirii sărăciei (Declarația Milenară, 2000). În același timp, această dimensiune se regăsește și în Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (în special în ODD 4, 5, 10).

Subiectul educației de gen și valorificării dimensiunii de gen în educație este unul important, captând atenția a tot mai multor cercetători și instituții, inclusiv din Republica Moldova. O analiză succintă a perspectivelor teoretice asupra problematicii de gen evidențiază două perspective majore: cea biologică și cea culturală, pe care considerăm că trebuie să le valorificăm pentru promovarea educației de gen.

Perspectiva biologică a tratării genului subscrie în general motto-ului „anatomy is destiny”. Genul este, mai mult decât fundamentat biologic, programat și programant în evoluția socială a indivizilor.

Datul biologic:

- rolul reproductiv diferit;
- diferențele hormonale;
- poziția ierarhică în grup;
- diviziunea muncii guvernează asupra comportamentelor sociale, asupra relațiilor intra și inter-genuri.

Suținătorii cei mai consecvenți ai acestei abordări sunt etologii și socio-biologii (Desmond Morris, Konrad Lorenz, Edward Wilson ș.a.).

În practica pedagogică, perspectiva biologică a tratării genului se realizează prin lecțiile de biologie. Prin variate sarcini didactice, cadrele didactice contribuie la înțelegerea de către elevi că biologia nu determină în întregime comportamentul sau identitatea de gen a unei persoane, ci poate oferi o bază științifică pentru a înțelege aspectele biologice ale diferențelor de gen. La lecțiile de biologie, este important să se abordeze fapte științifice solide despre biologia sexuală și reproductivă, inclusiv diferențele anatomice și fiziologice între sexe. Aceste informații ar trebui prezentate într-un mod neutru din punct de vedere al genului și ar trebui să fie integrate într-un context mai larg al diversității biologice și umane. Este important să observăm că atât pentru profilul real, cât și pentru profilul umanistic, curriculumul la disciplina Biologie în clasa a XI-a acoperă subiecte legate de sistemul reproducător și reproducerea umană (Tabelul 1 și Tabelul 2).

Tabelul 1. Unități de conținut, Clasa XI-a

<i>Profil real</i>	<i>Profil umanistic</i>
Sistemul reproducător și reproducerea la om: <ul style="list-style-type: none"> • Sistemul reproducător la om; • Fecundația, gestația și nașterea la om; • Dezvoltarea postnatală la om; • Afecțiuni ale sistemului reproducător; • Igiena sistemului reproducător [2, p. 20]. 	Sistemul reproducător și reproducerea la om: <ul style="list-style-type: none"> • Sistemul reproducător la om; • Dezvoltarea postnatală la om; • Afecțiuni ale sistemului reproducător. • Igiena sistemului reproducător [2, p. 39].

Tabelul 2. Unități de competență, Clasa a XI-a

<i>Profil real</i>	<i>Profil umanistic</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Estimarea rolului sistemului reproducător la om; • Identificarea particularităților structurale și funcționale ale sistemului reproducător la om; • Descrierea proceselor de fecundație, gestație și naștere la om; • Identificarea unor maladii transmisibile sexual la om; • Propunerea unor modalități de profilaxie a maladiilor sexual transmisibile la om [2, p. 20]. 	<ul style="list-style-type: none"> • Estimarea rolului sistemului reproducător; • Identificarea particularităților structurale și funcționale ale sistemului reproducător la om; • Identificarea unor maladii transmisibile sexual la om; • Propunerea unor modalități de profilaxie a maladiilor transmisibile sexual la om [2, p. 39].

Prin învățarea despre sistemul reproducător la om, elevii pot obține o înțelegere mai profundă a corpului lor și a celorlalți, inclusiv a diferențelor anatomice și fiziologice între sexe. Aceasta poate contribui la dezvoltarea unei perspective mai informate și mai respectuoase asupra corpului și a diversității biologice umane. Curriculumul acoperă subiecte precum fecundația, gestația și nașterea, oferind elevilor informații detaliate despre procesul de reproducere și a rolurilor diferite pe care le joacă bărbații și femeile în acest proces. Discutarea afecțiunilor sistemului reproducător și a igienei sistemului reproducător poate promova sănătatea sexuală și reproductivă. Elevii pot învăța despre importanța îngrijirii și prevenirii afecțiunilor legate de sistemul reproducător, precum și despre necesitatea respectului și igienei în relațiile sexuale.

De asemenea, este important să se sublinieze că biologia nu determină întotdeauna comportamentul sau identitatea de gen. Există o gamă largă de expresii de gen și identități de gen care nu se potrivesc strict cu modelele tradiționale sau cu tiparele biologice obișnuite. În acest sens, educația de gen în lecțiile de biologie ar trebui să fie sensibilă și să includă discuții despre diversitatea de gen și despre modul în care factorii sociali, culturali și psihologici interacționează cu biologia în formarea identității de gen a unei persoane. Prin tratarea genului în lecțiile de biologie într-un mod care recunoaște complexitatea și diversitatea umană, educația poate contribui la promovarea unei înțelegeri mai profunde și mai respectuoase a genului în societate.

Perspectiva culturală poate fi împărțită în mai multe direcții principale: psihologică, psiho-sociologică, sociologică, antropologică, culturalistă. Desigur, separarea aceasta este mai mult scolastică, deoarece, în fapt, ca transfer și utilizare de concepte și de perspective analitice, diferențele între abordări se reduc (micșorează). Ceea ce unește toate aceste perspective este centrarea pe ideea „colonizării biologicului de către social”. Cu alte cuvinte, biologicul este un dat, între altele, dar el este profund instrumentat, la nivel de gen, de latura socială. Identitatea de gen, relațiile intra și inter-genuri se produc pe parcursul unui proces continuu și laborios de comunicare și de negociere socială [1, p. 9]. Perspectiva culturală poate ajuta la evidențierea modului în care diverse culturi definesc și înțeleg genul în moduri diferite Prin explorarea modului în care genul este perceput și interpretat în diferite culturi, educația de gen poate ajuta la combaterea discriminării și a stereotipurilor de gen. Elevii pot învăța să recunoască și să respingă ideile preconcepute și să își dezvolte gândirea critică în ceea ce privește normele sociale

și culturale legate de gen. Învățând despre perspectivele culturale diferite asupra genului, elevii pot dezvolta empatie și respect pentru diversitatea umană. Perspectiva culturală poate oferi exemple de culturi în care egalitatea de gen este promovată și încurajată, oferind modele pozitive pentru elevi. De asemenea, poate evidenția și problemele legate de inegalitatea de gen care persistă în unele culturi și poate inspira acțiuni pentru schimbare.

În prezent, implementarea educației de gen în lecțiile de biologie în clasele liceale reprezintă o temă de actualitate și o preocupare constantă în domeniul învățământului. Această abordare se concentrează pe eliminarea stereotipurilor de gen și promovarea egalității între sexe în cadrul procesului educațional. Prin includerea perspectivei de gen în lecțiile de biologie, se urmărește să se ofere elevilor o înțelegere mai profundă a diversității biologice și a rolurilor de gen în cadrul acesteia. Educația de gen în lecțiile de biologie poate să abordeze subiecte precum influența biologică asupra identității de gen, diversitatea sexuală în lumea animală și vegetală, precum și aspecte legate de reproducerea și îngrijirea descendenților în diferite specii. Prin aceasta, elevii pot să dobândească o perspectivă mai largă asupra diversității vieții și să înțeleagă că există variabilitate naturală în expresiile de gen și rolurile asociate acestora în lumea biologică.

Implementarea educației de gen în lecțiile de biologie nu se limitează doar la conținutul teoretic, ci și la practici didactice și materialele didactice utilizate. Se încurajează utilizarea unui limbaj non-sexist și a exemplelor variate pentru a reflecta diversitatea biologică și de gen. De asemenea, se pune accent pe implicarea egală a elevilor de ambele sexe în activitățile practice și experimente, eliminând stereotipurile de gen care pot exista în acest context. Această abordare are ca scop nu doar informarea elevilor asupra conceptelor biologice, ci și formarea unei mentalități deschise și echitabile în ceea ce privește genul. Prin educația de gen în lecțiile de biologie, se încurajează gândirea critică, empatia și respectul față de diversitatea biologică și de gen, contribuind astfel la pregătirea unei generații mai conștiente și mai receptivă la principiile egalității de gen în toate aspectele vieții.

Educația comprehensivă pentru sănătatea sexuală și reproductivă reprezintă o abordare vitală, care susține copiii și tinerii în dezvoltarea lor sexual-reproductivă și generală, vizând și aspecte legate de sănătatea mintală și fizică, relațiile armonioase, nonviolente, bazate pe respect reciproc [4, p. 46].

În Republica Moldova, există o multitudine de practici educaționale de succes care inspiră cadrele didactice să diversifice activitățile de învățare pentru a spori calitatea educației de gen promovate prin disciplina „Biologie”. Cea mai răspândită metodă de învățare interactivă, în acest sens, este „Metoda proiectului”, care „presupune aplicarea și integrarea unui ansamblu de cunoștințe și abilități în elaborarea unui produs” [2, p. 89].

Conform Curriculumului, „Metoda Proiectului” implică următoarele avantaje și dezavantaje:

- *Avantaje:*
 - Reprezintă o ocazie pentru elev de a-și aplica cunoștințele în cadrul unui proiect, aceasta contribuie la utilizarea cunoștințelor semnificative ale elevului;
 - Obligă elevul să-și planifice lucrul și să-l efectueze la timp;

- Reprezintă o formulă ce motivează, deoarece permite elevului să stabilească obiective și să selecteze mijloace pentru a le realiza;
- Pune în valoare creativitatea și inițiativa elevului;
- Oferă ocazia de a fi activ și de a se implica din punct de vedere emotiv, social și intelectual în realizarea obiectivelor propuse;
- Oferă posibilitatea de a stabili anumite contacte în afara mediului școlar;
- Favorizează dezvoltarea capacității de autoevaluare.
- *Dezavantaje:*
 - Necesită foarte mult timp pentru planificare și realizare;
 - Poate crea sentimentul de frustrare în cazul insuficienței de persoane, echipament, bani și aceasta poate duce la dezamăgire în rândul participanților;
 - Poate crea anumite probleme în ceea ce privește evaluarea finală, astfel va fi mai greu de stabilit meritele fiecărui participant din cadrul proiectului [Ibidem].

În cele ce urmează, cu scop de diseminare a unei practici de succes, propunem Planul de acțiuni realizat în cadrul Proiectului educațional „Împreună pentru o reproducere sănătoasă” implementat în cadrul L.T. „Vasile Alecsandri” din Bălți cu elevii din clasele liceale.

Tabelul 3. Planul de activități al Proiectului „Împreună pentru o reproducere sănătoasă”

<i>Ce?</i>	<i>Când?</i>	<i>Cum?</i>	<i>Responsabil</i>	<i>Resurse</i>
Obiectivul 1. Stimularea interesului pentru analiza particularităților structurale și funcționale ale sistemului reproducător la om la elevii din clasa a XI-a din L.T. „Vasile Alecsandri” din Bălți pe parcursul anului de studii 2023-2024				
Lansarea proiectului	Martie 2023	Semnarea acordului de colaborare între instituții.	Profesorul coordonator Profesorii parteneri Managerii școlari	
Prezentări interactive „Rolului sistemului reproducător la om”	Octombrie 2023	Atelier virtual Classroom		Canva Suport informativ
Filme educative „Sistemul reproducător la om: structură și funcții”	Noiembrie 2023	Completarea jurnalelor reflexive	Profesorul coordonator	Google Forms
Concurs „Reguli de igienă pentru activitatea optimă a organismului uman”	Decembrie 2023	Învățare individuală prin joc digital Concurs de cunoaștere a regulilor de igienă	Profesorul coordonator	Learningapps.org
Sesiuni de informare „Bioritmul organismului feminin, bioritmul organismului masculin”	Februarie 2024	Sesiuni de informare privind diferențele bioritmului hormonal la bărbați și femei, schema bioritmului hormonal la fete (menstruația) în cadrul Centrului ATIS	Partenerii de la ATIS	PPT Suport informativ Scheme Carte digitală pe platforma Storyjumper

Obiectivul 2. Dezvoltarea deprinderilor de utilizare a modalităților de profilaxie a afecțiunilor organelor și ale sistemelor de organe la om la elevii din clasa a XI-a din L.T. „Vasile Alecsandri” din Bălți pe parcursul anului de studii 2023-2024				
Lecturi colective „Viața în siguranță”	Noiembrie 2023- Martie 2024	Platforma de discuție a subiectelor: 1. Sexting; 2. Sexualizare; 3. Sponsoring; 4. Trafic de copii; 5. Riscurile expunerii online	Profesorul coordonator Partenerii de la CNPAC	Platforma 12plus.md dezvoltată de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) Rubrica „Zona A”
Dezbateri colective „Secretele relațiilor sănătoase”	Noiembrie 2023- Martie 2024	Platforma de discuție a studiilor de caz	Profesorul coordonator Partenerii de la CNPAC	Platforma 12plus.md dezvoltată de Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) Rubrica „Istории cu fete și băieți”
Expoziție de postere „Dreptul la egalitate și nediscriminare”	Decembrie 2023	Expoziție de postere de Ziua Internațională a Drepturilor Omului	Profesorul coordonator	Foi A1 Imprimantă
Închiderea proiectului	Aprilie 2024	Expoziție de produse ale activităților de învățare	Profesorul coordonator	

În concluzie, abordarea și implementarea educației de gen în lecțiile de biologie din clasele liceale reprezintă un aspect esențial pentru promovarea egalității de gen și pentru combaterea stereotipurilor de gen în societate. Prin integrarea conceptelor de gen în programele școlare și în metodele de predare, se pot crea mediile propice pentru înțelegerea și acceptarea diversității biologice și sociale. Astfel, elevii pot dezvolta o conștientizare mai profundă asupra complexității genului și pot fi încurajați să își exploreze interesele și potențialul în domeniul biologiei fără constrângeri sau prejudecăți legate de gen. Este imperativ ca educația de gen să fie tratată ca o componentă esențială a curriculumului școlar, iar profesorii să fie pregătiți și sprijiniți pentru a implementa practici educaționale incluzive și echitabile. Prin aceste eforturi, educația de gen în lecțiile de biologie poate contribui semnificativ la formarea unei societăți mai juste, în care fiecare individ să aibă șansa de a-și atinge potențialul în deplină libertate și egalitate.

Referințe bibliografice:

- BALICA, M. *Perspective asupra dimensiunii de gen în educație*. București: MarLink, 2004. 144 p. ISBN 973-8411-30-0.
- CUTASEVICI, A. (coordonator) [et al.]. *Biologie: Curriculum național: Clasele 10-12: Curriculum disciplinar: Ghid de implementare*. Chișinău: Lyceum, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2020. 112 p. ISBN 978-9975-3400-4-5.
- HANDRABURA, L. *Educație pentru echitate de gen și șanse egale: Auxiliar didactic pentru profesori și elevi*. Chișinău: Centrul Educațional „Pro Didactica”, Tipografia „Bons Offices”, 2016. 166 p. ISBN 978-9975-4485-5-0.
- SÎRBU, L. Educația pentru sănătatea sexuală și reproductivă – o prioritate pentru sistemul educațional din Republica Moldova. In: *Didactica Pro...* 2022, nr. 6 (136), pp. 46-48. ISSN 1810-6455.